

УДК 378:37.011

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА: ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ

Костенко О.С., аспірант
кафедри педагогіки та психології професійної підготовки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Бондаренко В.В., к. пед. н.,
доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології професійної підготовки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У статті порушено проблему формування культурологічної компетенції майбутніх інженерів-педагогів, відзначено її важливість, запропоновано шляхи вирішення зазначеної проблеми. Детально розглянуто сутність понять «компетенція», «культура», визначено сутність понять «професійна культура інженера-педагога», «професійно-педагогічна культура інженера-педагога», «професійно-інженерна культура інженера-педагога». Визначено зміст, структуру та функції культурологічної компетенції інженера-педагога.

Ключові слова: *інженер-педагог, компетенція, культура, професійна культура, професійно-педагогічна культура, професійно-інженерна культура, культурологічна компетенція інженера-педагога.*

В статье затронута проблема формирования культурологической компетенции у будущих инженеров-педагогов, отмечена её важность, предложены пути решения данной проблемы. Подробно рассмотрена сущность понятий «компетенция», «культура», определена сущность понятий «профессиональная культура инженера-педагога», «профессионально-педагогическая культура инженера-педагога», «профессионально-инженерная культура инженера-педагога». Определены содержание, структура и функции культурологической компетенции инженера-педагога.

Ключевые слова: *инженер-педагог, компетенция, культура, профессиональная культура, профессионально-педагогическая культура, профессионально-инженерная культура, культурологическая компетенция инженера-педагога.*

Bondarenko V.V., Kostenko E.S. CULTUROLOGICAL COMPETENCE OF THE ENGINEER-TEACHER: CONTENT, STRUCTURE AND FUNCTIONS

The article touches upon the problem of the formation of the culturological competence of future engineers-teachers, noted its importance, suggested ways to solve this problem. Considered in detail the essence of the concepts of “competency”, “culture”, defined the essence of the concept of “professional culture of the engineer-teacher”, “professional-pedagogical culture of the engineer-teacher”, “professional-engineering culture of the engineer-teacher”. Define the content, structure and functions of the culturological competence of the engineer-teacher.

Key words: *engineer-teacher, competency, culture, professional culture, professional-pedagogical culture, professional-engineering culture, culturological competence of the engineer-teacher.*

Постановка проблеми. Нові стандарти й вимоги до системи професійної освіти підвищують рівень уваги до особистості інженера-педагога, його професіоналізму, майстерності, процесів розвитку його особистісної та професійної культури, що зумовлює актуалізацію питань, пов'язаних із формуванням його культурологічної компетенції.

Сучасний інженер-педагог має бути різнобічно розвиненим фахівцем, володіти не лише високими технічними, технологічними й педагогічними знаннями, а й уміти системно мислити, бути висококультурною, інтелігентною, високоосвіченою та гармонійно розвинутою особистістю.

Як стверджує А.П. Сейтешев, інженера-педагога часто оцінюють тільки як ви-

кладача-предметника загальних технічних і спеціальних дисциплін або інструктора трудового навчання. Однак, сьогодні інженеру-педагогу необхідно бути професіоналом, який має широку наукову культуру, уміє знаходити оригінальні способи викладу й інтерпретації навчального, позанавчального матеріалу, а також віртуозним майстром, виконавцем трудових прийомів і при цьому всьому інженер-педагог залишається, насамперед, вихователем. Він вчить не тільки знати й уміти, але й мислити, не тільки розуміти, але й відчувати [12, с. 271].

Інженер-педагог повинен уміти творчо мислити, постійно займатися самоосвітою, бути обізнаним з останніми дослідженнями в галузі науки та техніки, мати висо-

кий інтелектуальний та культурний рівень [4, с. 162].

Отже, питання культурологічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів є першочерговим завданням інженерно-педагогічної освіти сьогодні, а тому серед основних компетенцій, якими повинен оволодіти майбутній інженер-педагог, культурологічна має пріоритетне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної діяльності інженера-педагога висвітлено в роботах Е.Ф. Зеєра, О.Е. Коваленко, Г.А. Карпової, Н.Є. Ерганової, С.Ф.Артюха, В.І. Лобунця.

Важливі методологічні та теоретичні проблеми культурологічної підготовки сучасного спеціаліста досліджуються в роботах А.І. Арнольдова, Л.П. Буєвої, І.Ф. Кефелі, І.В. Луцької, В.П. Маслова, О.М. Попової, Р.І. Розіна, Ю.В. Рождественського, Н.Г. Сердюк.

Теоретичному аналізу культурологічної підготовки майбутніх педагогів присвячені роботи таких науковців, як В.П. Данильченко, М.С. Булигіна, Т.Д. Іванова, Є.О. Ємеліна, І.В. Луцької, О.П. Макарені, Ю.Л. Юрченко.

Культурологічна підготовка майбутніх інженерів стала предметом дослідження С.І. Дичковського, Ю.П. Корчагіної, Н.І. Підбуцької, О.М. Коломієць.

Проте, незважаючи на інтерес із боку науковців до культурологічної підготовки фахівців, питанням формування культурологічної компетенції майбутніх інженерів-педагогів ще й досі приділено недостатньо уваги. Ця проблема не має системного й цілісного розв'язання як на теоретичному, так і на практичному рівні, тому вважаємо за необхідне приділити значну увагу теоретичним та практичним аспектам формування культурологічної компетенції майбутніх інженерів-педагогів.

Постановка завдання. Розкрити сутність та структуру культурологічної компетенції інженера-педагога, визначити її функції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність процесу формування культурологічної компетенції майбутніх інженерів-педагогів знаходиться в прямій залежності від її змістового наповнення, визначення та обґрунтування якого є першочерговим завданням нашого педагогічного дослідження.

Із метою уточнення поняття, змісту і структури культурологічної компетенції майбутніх інженерів-педагогів вважаємо за необхідне звернутися до визначення основних складових цього поняття, дефініцій «компетенція» та «культура», розглянути

сутність культурологічного підходу до змісту професійної освіти.

У Державному стандарті базової й повної загальної середньої освіти зазначається, що компетенція – це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини [3, с. 18].

Український педагог К.О. Баханов вважає, що компетенція – це загальна здатність, яка базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню [1, с. 38].

Ми погоджуємося з визначенням С.П. Бондара, який під поняттям компетенції розуміє «здатність розв'язувати проблеми, що забезпечується не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів» [2, с. 9].

Ключовим поняттям культурологічної компетенції є культура.

Короткий енциклопедичний словник з культури подає наступне визначення культури: це сукупність матеріальних і духовних надбань, комплекс характерних інтелектуальних й емоційних рис суспільства, що включає в себе не лише різні мистецтва, але й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традиції і вірування [7, с. 171].

З точки зору педагогіки, культура виступає у якості змістовної складової освіти, джерело знань про природу, суспільство, способи діяльності, емоційно-вольове й ціннісне ставлення до навколишніх людей, праці та спілкування [5, с. 150].

На наш погляд, культура – це найвищий прояв людської освіченості. Людина культури – це високоморальна, духовно багата особистість, яка володіє творчими здібностями, віддана своїй справі, захоплена нею. Людина культури відрізняється почуттям самоповаги, самостійністю суджень, прагненням до саморозвитку, умінням приймати рішення й нести відповідальність за свої вчинки.

Культурологічний підхід до змісту освіти підкреслює позицію, згідно з якою культура виступає основним його джерелом. Культурологічна модель змісту професійної освіти відіграє суттєву роль у розвитку і становленні загальної культури, формуванні професійної культури [9, с. 71].

Загальна культура є підґрунтям професійної культури спеціаліста, яка знаходить своє відображення у професійній діяльності.

Професійна культура пов'язана із загальною культурою, але має і свої певні риси. Якщо загальна культура особистості відображає широту опанування ціннісного

змісту духовної й матеріальної культури, міру залучення особистості до створення цінностей, готовність і здібність до їх продукування, то професійна культура по суті відображає прояв загальної культури в специфічних умовах професійної діяльності [11, с. 78].

Професійна культура фахівця досліджується у різних аспектах. Для нашого дослідження інтерес становить як професійно-педагогічна, так і професійно-інженерна культура, оскільки професійна діяльність інженера-педагога інтегральна за своєю суттю.

Звернемося до педагогічної літератури щодо визначення сутності та структури професійно-педагогічної культури.

На думку вченої І.О. Пальшкової, професійно-педагогічна культура – це особливий різновид педагогічної культури суспільства, в якому сконцентровано досвід спеціальної суспільної практики, організації навчання й виховання підростаючого покоління у закладах освіти для задоволення конкретних потреб певного суспільства, способів реалізації такої освітньо-педагогічної діяльності, соціальних вимог, що її нормують, і способів оволодіння цією діяльністю [10, с. 39].

На думку П.М. Щербаня, основними компонентами професійно-педагогічної культури є педагогічна майстерність і прагнення до постійного самовдосконалення; культура мовлення й педагогічного спілкування; досконале володіння всіма складовими педагогічної техніки; педагогічна етика й педагогічний такт; духовна культура педагога; любов до учнів і педагогічної праці, здатність до педагогічної імпровізації [13, с. 22].

Дослідниця В.Ф. Маценко вважає, що категоріальний ряд професійно-педагогічної культури включає: культуру педагогічної діяльності, культуру педагогічного спілкування, культуру особистості викладача професійної школи. Особистісний же сенс професійної діяльності вимагає від викладача, майстра виробничого навчання, вихователя ПТНЗ достатньо високого ступеня активності, здатності управляти, регулювати свою поведінку відповідно до завдань,

що виникають чи спеціально визначаються самим педагогом [8, с. 393].

Ми погоджуємося з дослідниками, однак вважаємо, що особистісна культура є окремим компонентом професійної культури інженера-педагога, оскільки вона проявляється як у педагогічній, так і в інженерній діяльності.

Отже, професійна культура інженера-педагога включає професійно-педагогічну, професійно-інженерну та особистісну культуру.

До професійно-педагогічної культури інженера-педагога відносимо педагогічну майстерність, етико-моральну та комунікативну культуру.

Вважаємо, що педагогічна майстерність інженера-педагога виявляється у вмінні встановлювати психологічний контакт з аудиторією, володіти педагогічною ситуацією і прогнозувати її зміни, підбирати методи взаємодії, організовувати й підтримувати прямий і зворотній зв'язок з учнями.

Відображенням комунікативної культури інженера-педагога, на нашу думку, є сформованість культури професійного мовлення, досконале володіння технікою спілкування, професійною термінологією, що передбачає урахування специфіки інженерно-педагогічної діяльності, добре розвинені ораторські здібності, уміння знайти «спільну мову» з учнями, керувати комунікативним процесом.

Щодо етико-моральної культури інженера-педагога, ми вважаємо, що її проявом є справедливе, емпатійне відношення до студентів, вироблення педагогічного такту у поводженні з ними, а також дотримання моральних норм та правил професійно-педагогічної поведінки.

Професійно-інженерна культура інженера-педагога, на наш погляд, є проявом його ініціативи, самостійності, наполегливості й терпіння, високої врівноваженості, уміння досягати поставленої мети, долати труднощі, що виникають у процесі розв'язання технічних та технологічних задач. Вона є відображенням високих професійних знань (у залежності від спеціалізації), обізнаності з останніми дослідженнями в галузі науки та техніки, володіння правилами поведінки

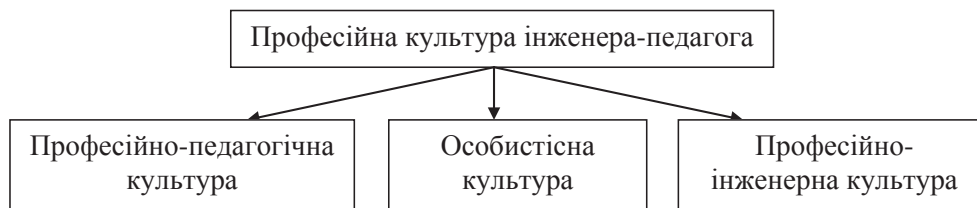

Рис. 1 – Структура професійної культури інженера-педагога

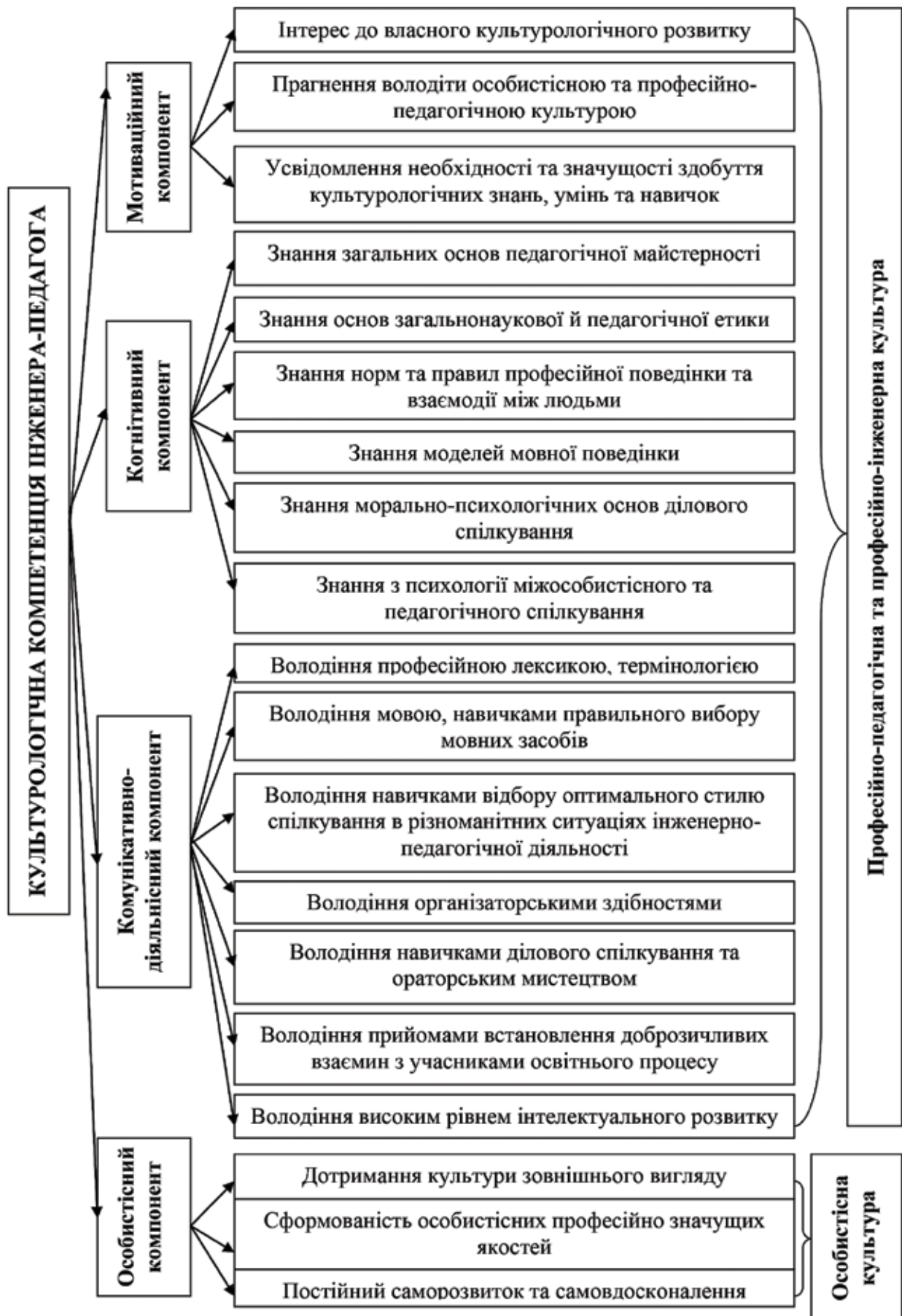

Рис. 2. Структура культурологічної компетенції інженера-педагога

на виробництві та високим рівнем інтелектуального розвитку.

До *особистісної* культури інженера-педагога відносимо культуру зовнішнього вигляду, культуру самоорганізації, сформованість особистісних професійно значущих якостей, прояв його творчої індивідуальності як віддзеркалення результату постійного самовдосконалення і саморозвитку.

Отже, *культурологічну компетенцію інженера-педагога* визначаємо як інтегративну характеристику, яка відображає високий рівень сформованості особистісної, професійно-педагогічної та професійно-інженерної культури, що базується на засвоєнні системи моральних, етичних, комунікативних знань, умінь і навичок, а також вдосконаленні та розвитку професійно важливих особистісних якостей.

У загальному вигляді будь-яка компетенція складається з трьох основних компонентів [6, с. 187]:

1) когнітивного, пов'язаного зі знаннями і способами їх отримання;

2) інтегративно-діяльнісного, що визначає процес становлення умінь на основі отриманих знань та способів реалізації цих умінь;

3) особистісного, що представляє собою властивості, мотиви і ціннісні установки особистості, що виявляються у процесі реалізації компетенції.

Спираючись на вищезазначене, змодельюємо структуру культурологічної компетенції інженера-педагога, складовими компонентами якої виділяємо *мотиваційний*, що розкривається як сукупність ціннісних орієнтацій інженера-педагога, *когнітивний*, що відображає сформованість культурологічних знань, *комунікативно-діяльнісний*, що показує сформованість культуровідповідних умінь і навичок, й *особистісний*, що є виявом сформованості *особистісної культури* фахівця.

Виділення компонентів культурологічної компетенції дозволяє виявити й її функції, що реалізуються в процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Функція відображає зміст процесу й розкриває його процесуальну сторону. Тому виділимо функції культурологічної компетенції, виходячи зі змісту кожного із зазначених структурних елементів.

Оціночна функція культурологічної компетенції сприяє виробленню критеріїв оцінки дій і вчинків людини. У період культурологічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів здійснюється активне вироблення ціннісних відношень, сутність яких полягає в подоланні себе, власних стереотипів, обмежень, активізації факторів внутрішньої регуляції поведінки.

Пізнавальна функція забезпечує оволодіння інженером-педагогом системою психологічних, педагогічних, технічних, технологічних у культурологічному контексті знань.

Комунікативно-поведінкова функція забезпечує ефективність процесу обміну інформацією, взаємодії та взаєморозуміння, сприяє формуванню культуровідповідної поведінки майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної діяльності.

Гуманістична функція спрямована на збереження й розвиток у майбутніх інженерів-педагогів людяності, духовності, заснована на загальнолюдських етичних та педагогічних принципах і нормах.

Висновки з проведеного дослідження. На основі проведеного аналізу основних понять дослідження було визначено сутність, структуру та функції культурологічної компетенції інженера-педагога. Доведено, що формування культурологічної компетенції сприяє всебічному розвитку майбутнього інженера-педагога, орієнтує на пізнавальні, аксіологічні, інформаційні, етичні та комунікативні аспекти його майбутньої професійної діяльності.

Проведене дослідження дозволяє розглянути практику формування культурологічної компетенції майбутніх інженерів-педагогів, що може бути предметом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баханов К.О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі: Дидактичний словник-довідник / К.О. Баханов. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 120 с.
2. Бондар С.П. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С.П. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8–9.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392) – Київ, 2011. – 61 с.
4. Коваленко О.Е. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у контексті приєднання України до Болонського процесу: [монографія] / [О.Е. Коваленко, Н.О. Брюханова, О.О. Мельниченко]. – Х.: УІПА, 2007. – 162 с.
5. Коджаспірова Г.М., Коджаспіров А.Ю. Словарь по педагогике / Г.М. Коджаспірова, А.Ю. Коджаспіров – М.: ИКЦ «МарТ». Ростов/н/Д: Изд.центр «МарТ», 2005. – 448 с.
6. Креденец Н.Д. Концептуальні засади формування професійної компетентності фахівців легкої промисловості / Н.Д. Креденец // Педагог професійної школи: [зб. наук. пр.] – К.: Наук. світ. – 2002. – Вип. VII. – С. 170–315.
7. Корінний М.М. Короткий енциклопедичний словник з культури. / [М.М. Корінний, В.Ф. Шевченко, Г.Г. Потапов]. – К.: Україна, 2003. – С. 171.

8. Маценко В.Ф. Имидж : психология создания / В.Ф. Маценко. – К. : Ника-Центр, 2002. – 186 с.

9. Музальов О.О. Культурологічна підготовка учнів професійно-технічних навчальних закладів / О.О. Музальов // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – № 1. – С. 69–79.

10. Пальшкова І.О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя : [навчальний посібник] / І.О. Пальшкова. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 192 с.

11. Прокопенко І.Ф. Педагогіка та психологія: збірник наукових праць / за загальною редакцією академіка І.Ф. Прокопенка, чл.–кор. В.І. Лозової. – Харків: Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. – Вип.45. – 228 с.

12. Сейтешев А.П. Пути професіонального становлення учасної молодіж / А.П. Сейтешев // Профпедагогіка. – М.: Высш.шк., 1988. – 336 с.

13. Щербань П.М. Сутність педагогічної культури / П.М. Щербань // Вища школа України. – 2004. – № 3. – С. 67–71.

УДК 37.371.09

РОЗВИВАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОЇ ІГРАШКИ ТА ГРИ

Коченгіна М.В., к. пед. н.,
завідувач секції розвивального навчання
кафедри методики дошкільної та початкової освіти
Харківська академія неперервної освіти

У статті описано досвід підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до забезпечення безпечного інформаційного середовища для дитини дошкільного віку засобами дитячої гри та іграшки. Визначено та схарактеризовано складники та етапи підготовки педагогів до створення безпечного інформаційного простору для дитини. Розкрито умови педагогічного співробітництва.

Ключові слова: модель підготовки, підвищення кваліфікації, вихователі дошкільних навчальних закладів, безпечне інформаційне середовище для дитини дошкільного віку, дитяча іграшки та гра, іграшки-провокатори (антиіграшки).

В статье изложен опыт подготовки воспитателей дошкольных учебных заведений к обеспечению безопасной информационной среды для ребенка дошкольного возраста средствами детской игры и игрушки. Определены и охарактеризованы составляющие и этапы подготовки педагогов к созданию безопасного информационного пространства для ребенка. Раскрыты условия педагогического сотрудничества.

Ключевые слова: модель подготовки, повышение квалификации, воспитатели дошкольных учебных заведений, безопасная информационная среда для ребенка дошкольного возраста, детская игра и игрушка, игрушки-провокаторы (антиигрушки).

Kochengina M.V. THE DEVELOPING MODEL OF PRE-SCHOOL EDUCATION ESTABLISHMENTS TRAINING TO CREATE A SAFE INFORMATION ENVIRONMENT FOR PRE-SCHOOL CHILDREN MEANS CHILDREN'S TOYS AND GAMES

The outlines the experience of preparing educators pre-school educational establishments to ensure safe information Wednesday to a child of preschool age by means of children's games and toys in the article. The components and stages of preparation of teachers to establish secure information space for the child identified and described. Pedagogical cooperation conditions are revealed.

Key words: model training, refresher training, pre-school educators, secure information Wednesday to a child of preschool age, children's game and toy, toys-provocateurs (antitoys).

Постановка проблеми. Питання створення умов, сприятливих для розвитку дитини дошкільного віку, завжди були в центрі уваги педагогів і психологів, чия професійна діяльність пов'язана з розвитком, вихованням і навчанням дошкільників. І хоча в багатьох публікаціях останніх років йдеться про те, що інтенсивним пошуком нових ідей та підходів до розвитку дитини

характеризується тільки початок ХХІ ст., на нашу думку, розроблення наукового змісту, форм і методів організації розвивально-виховної зайнятості та ігрової діяльності дітей 3–6 років було розпочато ще в ХVІІІ–ІХ ст. (І. Песталоцці, Ф. Фребель та ін.), набуло своєї актуальності наприкінці ХІХ – в середині ХХ ст. (О. Декролі, М. Монтесорі, Р. Штайнер, С. Русова, Е. Кей, Ю. Фаусек